

CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMATİK ANALİZİ

Derleyenler: Tolga BİLENER, H. Burç AKA

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Birinci Baskı, Nisan 2024, İstanbul. ISBN 978-605-399-637-8

 Yeter SOLAK, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Rektörlük, Osmaniye, Türkiye

Sorumlu Yazar: Yeter Solak, yetersolak@osmaniye.edu.tr

Atıf Bilgisi Solak, Y. (2026). Cumhuriyetin 100 yılında Türk dış politikasının tematik analizi [Kitap inceleme], derleyenler: T. Bilener & H. B. Aka]. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 001, 01–06. DOI: 10.54282/inijoss.1638361

 10.54282/inijoss.1638361

Geliş: Şubat 12, 2025 / **Kabul:** Şubat 14, 2026 / **Yayın:** Şubat 27, 2026

Uluslararası İlişkiler alanında Türk dış politikasına dair oluşturulan ilk eserler genellikle vaka üzerine tarihsel bir değerlendirme, olaylara kronolojik bir yaklaşım veya belirli bir dönemi konu edinen derleme yazılar şeklinde, teorik temelli olmayan, politik odaklı yazılardı. İlerleyen süreçte Türk dış politikası üzerine yazılan yazıların genel odağı, bölge politikaları ve ikili ilişkiler temelli değerlendirmeler yapmak üzerine oldu. Özellikle Soğuk Savaş dönemi sonrasında farklı disiplin alanlarında Türk dış politikasına dair etkilerin yorumlanmaya başlaması ve bu dönemde dış politikada etkin olan yeni aktörlerin oluşması, Uluslararası İlişkiler ile ilgili yazınsal etkilerin de değişimine neden olmuştur. Bu değişim sürecine uygun olarak ‘Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Dış Politikasının Tematik Analizi’ isimli eser, Cumhuriyetimizin 100 yıllık vizyon oluşturma çabasını konu alan, Türk dış politika analizini ve küresel aktörlerle olan ilişkilerini farklı disiplin yaklaşımlarıyla yorumlayan yazılardan oluşmaktadır. Çalışma üç ana başlık üzerine kurgulanmış olup 11 derleme yazıdan oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümünde dış politika araçları ve gelişim süreci üzerine yazılmış beş makaleye yer verilmiştir. İkinci bölümde Türk dış politikasının ekonomi ile bağlantısı ele alınarak, politik ekonominin dış politikaya yansımalarını analiz eden üç makaleye yer verilmiştir. Son bölümde ise dış politika analiz süreçlerinin değişimiyle bağlantılı olarak Türk dış politikasında öne çıkan temalar işlenmiş ve bölgesel ilişkilerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bölümde üç makale bulunmaktadır.

CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMATİK ANALİZİ

Derleyenler Tolga Bilener, H. Burç Aka

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Kitabın ilk bölümü olan Türk Dış Politikasının Diplomatik Araçları kısmında yer alan ilk yazı, ‘Türk Dışişleri Teşkilatının Tarihsel Evrimi ve Nitelikleri’ başlığıyla Tolga Bilener’e aittir. Bu yazıda Türk diplomasi tarihinin gelişim sürecine değinen yazar, Osmanlı erken dönem diplomasi tarihine ilişkin önemli bilgilere yer vermiştir. Ayrıca Türk diplomasisinin oluşum sürecine katkı sunan olaylardan da bahseden yazar, hariciye teşkilatının yapısı, personel alım koşulları ve tabi oldukları önemli kurallardan söz ederken hariciye teşkilatının dönüşüm süreci ve günümüzdeki yapısına dair de güncel bilgilere değinmiştir. Sonuç değerlendirmesinde ise hariciye kurumunun Türk devlet yapısındaki önemli rolüne dikkat çekilmiştir.

Kitabın bu bölümünde yer alan ikinci çalışma, ‘Çerçeve Analizi Işığında Türkiye’nin Diaspora Politikası: Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi Üzerine Bir İnceleme’ başlıklı, Yusuf Gökhan Atak’ın kaleme aldığı yazıdır. Bu yazıda yazar, diasporanın önemine vurgu yapmış, diasporanın etkinliklerinin devletlerarası göstergedeki işlevlerinden bahsetmiştir. Ayrıca Türk diasporasının rollerine ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuş, lobcilik faaliyetlerinin uluslararası düzendeki önemli etkisine vurgu yapılmıştır. Özellikle AK Parti döneminde Türk diasporasını güçlendirmeye yönelik adımlardan bahseden yazar, diasporanın aidiyet duygusuna olan etkisinden söz ederek millî değerleri muhafaza etmedeki gücüne değinmiştir. Sonuç kısmında ise diasporanın iç ve dış politika üzerindeki belirleyici etkisine dikkat çekilmiştir.

Kitabın bu bölümüne ait olan üçüncü yazı ise ‘Türk Dış Politikasında Dijital Diplomasi Uygulamaları: Fırsatlar, Riskler ve Yetkinlik Düzeyi’ başlıklı olup Furkan Sarper Köseoğlu tarafından yazılmıştır. Dijital diplomasi konusunu derinlemesine ele alan yazar, dijital uygulamaların diplomaside kullanılmaya başlandığı süreçten diplomasi araçlarındaki dijital dönüşümün etkilerine, teknolojinin gelişimiyle değişen dijital diplomasi uygulamalarından Türk dijital diplomasi politikasına kadar geniş bir alanda değerlendirmeler yapmıştır. Ayrıca Türkiye’de dijital diplomasi kullanımı ve alanlarına yönelik de ayrıntılı bir inceleme ortaya koyan yazar, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’nın kurulmasının dijital diplomasiye etkilerine değinmiştir. Yazıda dijital diplomasi kullanımına ilişkin indeks bilgileri de yer almıştır. Sonuç kısmında ise dijital diplomasi uygulamalarının ülkemizde tam anlamıyla etkin ve verimli kullanılmadığına dair eleştiriler yer almıştır.

Kitabın birinci bölümüne dâhil olan dördüncü yazı, ‘Kültür ve Değerlerin Sivil Toplum Örgütleri Aracılığıyla İletilmesi: Türk Kamu Diplomasisinden Örnekler’ başlıklı, Gaye Aslı Sancar Demren tarafından kaleme alınan çalışmadır. Bu çalışmada sivil toplumun önemine vurgu yapılmış, kamu diplomasında sivil toplum örgütlerinin rolü açıklanmıştır. Bu noktada sivil toplum örgütlerinin gerçekleştirdiği faaliyetlerle kültürel diplomasiye katkıları örnek kurumlar üzerinden aktaran yazar, sonuç kısmında da kamu diplomasında bir aktör olarak gördüğü sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılmasının yaratacağı olumlu sonuçlardan bahsetmiştir.

Kitabın birinci bölümüne ait son yazı ise, ‘Türkiye’nin İnsani Diplomasi ve Sağlık Diplomasisi Uygulamaları: Afrika Örneği’ başlıklı, Yaşar Şekerci tarafından yazılan çalışmadır. Bu çalışma, kamu diplomasi uygulamalarında yaşanan paradigma değişimiyle birlikte ortaya çıkan insan odaklılığın etkisini ele almaktadır. Ayrıca diplomasinin, insani kriz durumlarında etkin görülen sağlık diplomasisi kavramına ilişkin değerlendirmeler üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda yazar, Türkiye-Afrika ilişkileri üzerinden sağlık diplomasisi ve insani diplomasi konularında değerlendirmeler yapmıştır. Ayrıca Türkiye-Afrika ilişkilerinde insani ve sağlık diplomasisi uygulamaları ve bu minvalde gerçekleştirilen çalışmalar ele alınarak dış politika özelinde söylem ile vizyon açısından atılan adımlar yorumlanmıştır.

Sonuç kısmında ise insani diplomasi ve sağlık diplomasisi konularının, uluslararası alanda ilişki inşa etme yöntemi olarak kullanılan birer strateji olmasına ve bu stratejinin, yapılan işin insanî boyutuna zarar verme olasılığına ilişkin uyarılarda bulunulmuştur.

Kitabın ikinci bölümü olan Türkiye’nin Dış Politikasının Ekonomik Araçları kısmında yer alan ilk çalışma, kitap editörlerinden H. Burç Aka’ya ait olup ‘Türk Dış Politikasında Dış Yardım’ başlıklıdır. Bu çalışmada dış kaynaklı

yardımların kökleri, ortaya çıkışı ve tarihi serüveni hakkında genel bir değerlendirme yapan yazar, dış yardımların Türk dış politikası üzerindeki etkilerinden bahsetmiştir. Ayrıca Türkiye'nin dış politikasında dış kaynaklı yardımlar üzerinden küresel ekonomiye dâhil olma girişimlerine değinilmiş, bunun Kahramanmaraş depremleri neticesinde oluşan ciddi fon ihtiyaçlarına rağmen yapılmasının maliyetlerine dikkat çekilmiştir. Sonuç kısmında da dış yardımların, siyasi akıl ile ekonomik rasyonalite açısından oluşacak denge bağlamında değerlendirildiğinde olumlu sonuçlar doğuracağına vurgu yapılmıştır.

İkinci bölüm içerisinde yer alan ikinci çalışma ise 'Türkiye'de İşletme Gruplarının Gelişimi ve Uluslararasılaşması' başlığıdır. Bu çalışma, Belgin Bahar tarafından yazılmış olup işletmecilik konusunda neoliberal politikaların etkisiyle gelişen uluslararasılaşma sürecinde işletme gruplarının rolüne değinilmiştir. Türkiye'deki işletme gruplarının ortaya çıkışı ve tarihsel serüvenine de değinen yazar, uluslararasılaşma konusunu teorik bir çerçevede aktararak Türkiye'deki işletme gruplarının faaliyetlerini bu teorik düzlemde açıklamaya çalışmıştır. Sonuç bölümünde uluslararasılaşma konusunda Türk işletme gruplarının potansiyeline değinilerek Türk dış politikası adına önemli değer yaratabileceklerine vurgu yapılmıştır.

İkinci bölümün içerisinde yer alan son çalışma ise 'Türk Dış Politikasındaki Dönüşümün Sermaye Akımları ve Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi' başlıklı, Z. Yeşim Gürbüz tarafından kaleme alınan yazıdır. Çalışmada Türk dış ekonomik ilişkileri, sermaye hareketleri ve dış ticaret üzerinden değerlendirilmiştir. Ayrıca uluslararası sermaye akımları, doğrudan yatırımlar, portföy ve diğer yatırımlar konularında değerlendirmeler yapılmış, bu konuların ülke, kıta ve ülke başına düşen miktar alanlarındaki yatırım payları hakkında verilere yer verilmiştir. Sonuç bölümünde de dış ticaret konusunda başarılı olmak için sadece dış politik süreçlerde başarılı olmanın yetmeyeceği, sermaye hareketleri ve dış ticaretin sadece dış politik süreçlerden değil iç dinamiklerden de etkilendiği belirtilerek bu süreçlerin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceği sonucu öne çıkarılmıştır.

Kitabın son bölümü ise Türk Dış Politikasında Yeni Temalar, Yeni Bölgeler olup bu bölümde yer alan ilk yazı, 'Nordik Dış Politika Analizi Üzerinden Türkiye'nin Bölgedeki Devletlerle İlişkilerini Anlamlandırma' başlıklı, Yeliz Kulalı Martin tarafından kaleme alınan yazıdır. Yazar bu çalışmada, coğrafi koşullar nedeniyle Nordik diye tabir edilen kuzey ülkeleriyle olan ilişkilerin uluslararası ilişkiler boyutundaki kısıtlılığının nedenleri üzerine bir değerlendirme yapmıştır. Bu ülkelerin diplomasi model ve yaklaşımları hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, ortaya çıkan dış politika eğilimleri analiz edilmiştir. Ayrıca kuzey ülke hükümetlerinin dış politika eğilimlerini Türkiye'yle olan temasları çerçevesinde de yorumlamış, bu ilişkilerin geliştirilmesinde NATO, Avrupa Birliği gibi önemli organizasyonların etkisine de dikkat çekilmiştir. Sonuç bölümünde de bu ülkelerle Türkiye arasındaki etkileşimin ve paylaşımın artmasıyla ilişkilerin pozitif yönde geliştirilerek güçlendirileceği belirtilmiştir.

Bölümün ikinci yazısı 'Türkiye'nin İklim Politikası ve Diplomasisi' olup Sezin İba Gürsoy tarafından yazılmıştır. Yazar, bu çalışmada 21. yüzyılın en önemli dış politika sorunlarından biri olarak gördüğü iklim sorunlarının güvenlik açısından yarattığı riski yorumlayarak, Türkiye'nin bu konuda önlem alması gereken önemli aktörlerden biri olduğuna değinmiştir. Bu kapsamda önce iklim değişikliği kavramını teorik açıdan yorumlayarak konunun gelişim sürecini ortaya koymuş, sonrasında ise Türkiye'nin iklim politikasına dair uygulamaya konan politikalardan bahsetmiştir. Ayrıca uygulamaya konan iklim politikalarının yöntemleri ve uygulanmasından elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise iklim politikasının iklim diplomasisine entegre edilmesiyle Türk dış politikasında bu konulara ilişkin daha verimli sonuçlar elde edilebileceğinin altı çizilmiştir.

Son bölümün son yazısı ise 'Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı ve Türkiye' başlığıyla, Sinem Yargıç tarafından yazılmıştır. Çalışmada Birleşmiş Milletler kuruluşu içerisinde temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi adına Türkiye ve İspanya liderliğinde başlatılan Medeniyetler İttifakı girişimi ele alınmıştır.

Bu bağlamda Türkiye ve İspanya'nın geliştirdiği stratejiyi ortaya koyan yazar, konuya ilişkin Türkiye'nin mali ve politik destekleri ile girişimleri hakkında bilgiler vermiştir. Türkiye'nin Medeniyetler İttifakı faaliyet alanlarına yönelik yaklaşımı da ele alınmış, sonuç bölümünde de bu ittifakın gelecekte uluslararası alanda yaratacağı olumlu sonuçlara dikkat çekilmiştir.

Kitap, Türk dış politikasına dair önemli konulara kapsamlı ve analitik bir bakış sunarak, akademisyenler ve araştırmacılar için değerli bir kaynak haline gelmektedir. Dış politikaya dair yeni ve güncel temalar olan Birleşmiş Milletler İttifakı, Nordik Dış Politikası ve İklim Değişikliği gibi konuların ele alınması, dış politika yorumcuları açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Çok disiplinli bir yaklaşımla hazırlanan eserde, Türk dış politikasının ekonomik boyutu ve dış politika araçları detaylı şekilde incelenmiş, böylece kitap alandaki diğer çalışmalardan ayrılan bir içerik sunmuştur. Kitap, Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından düzenlenen seminerlerde akademisyenler ve bürokratlar tarafından övgüyle değerlendirilmiş, ayrıca TUIÇ Akademi'nin uluslararası ilişkiler alanındaki tavsiye kitapları arasında yer almıştır. Bu yönüyle, özellikle Türk dış politikası alanında tez veya makale yazmak isteyen öğrenciler için kapsamlı bir rehber niteliği taşımaktadır.

Eser, belirli temalar etrafında titizlikle yapılandırılmış bölümlerden oluşurken, farklı disiplinlerden gelen yazarların katkılarıyla üslup çeşitliliği kazanmıştır. Tarihsel arka plan sunan yazılar daha betimleyici bir dil kullanırken, ekonomi odaklı makaleler analitik ve sayısal verilere dayalı bir üsluba sahiptir. Bu çeşitlilik, kitabın içeriğini zenginleştirse de üslup açısından bazı tutarsızlıklara neden olabilir. Ayrıca, diplomasiye özgü terminoloji ve yoğun akademik dil, akademik çevreler için kitabı kıymetli kılarken, geniş bir okuyucu kitlesi için erişimi zorlaştırabilir. Bazı bölümlerde yazarların bireysel yorumları hissedilse de genel olarak sistematik ve nesnel bir yapı izlenmiştir. Ancak, akademik dilin zaman zaman ağırlaşması akıcılığı kısmen azaltmaktadır.

Sonuç olarak, eser, disiplinlerarası yaklaşımı ve kapsamlı analizleriyle Türk dış politikasına önemli bir katkı sunmaktadır. Ancak, daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilmesi için dilin sadeleştirilmesi ve üslup tutarlılığının güçlendirilmesi faydalı olabilirdi. Yine de derinlemesine analizler içeren bu çalışma, akademisyenler ve araştırmacılar için değerli bir başvuru kaynağı olarak literatürdeki yerini alacaktır.

KAYNAKÇA

T. (Editor) Bilener. (2024). Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Dış Politikasının Tematik Analizi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.